

**

Michalina Kieca, Łukasz Kleska, *Socjalizm utopijny Henri’ego Saint-Simona, Roberta Owena i Charlesa Fouriera*, Wydawnictwo Łukasz Kleska, Rzeszów 2015, ss. 134

Publikacja jaką prezentują czytelnikom Michalina Kieca i Łukasz Kleska to efekt ich wspólnych zainteresowań dotyczących kwestii socjalizmu utopijnego i postaci naczelnych związanych z tą tematyką, czyli Henri’ego Saint-Simona, Roberta Owena i Charlesa Fouriera.

Jest to ich druga współautorska książka – bowiem wcześniej opublikowali krótkie opracowanie z nurtu filozofii chrześcijańskiej pt. *Jezus w teologii wyzwolenia*¹.

Wizja społeczeństwa doskonałego analizowana w *Socjalizmie utopijnym* to prawdopodobnie najstarsza idea przyświecająca człowiekowi w refleksji nad światem społecznym. Jest niemal wszechobecna – występuje w mitach odwołujących się do pierwotnego stanu szczęśliwości ludzkości oraz także we wszelkich ideologiach politycznych. To właśnie na tym drugim aspekcie skupiają się autorzy omawianej publikacji.

Swoistego rodzaju mariaż socjalizmu z utopią przez cały wiek XX był kwestią dość dyskusyjną i popularną. Najgłośniejsze nazwiska pojawiające się w dyskusjach na ów temat to z pewnością właśnie Saint-Simon, Owen, czy Fourier. Dotychczas powstało wiele opracowań dotyczących tej problematyki. Za najważniejsze z nich należy uznać takie publikacje jak: Jan Eugeniusz Grabowski - *Saint-Simon: Utopja-filozofja-industrjalizm* (1936), Leszek Kołakowski - *Główne nurty marksizmu. Powstanie, rozwój, rozkład* (1976), Grzegorz Leopold Seidler - *Przedmarksowska myśl polityczna* (1985), Wiaczesław Wołgin - *Szkice o zachodnioeuropejskim socjalizmie utopijnym* (1989). Książka Michaliny Kiecy i Łukasza

---

¹ M. Kieca, Ł. Kleska, *Jezus w teologii wyzwolenia*, Wydawnictwo Łukasz Kleska, Rzeszów 2015.

Kleski w dużej mierze bazuje na tekstach źródłowych Saint-Simona, Owena i Fouriera oraz właśnie na wyżej wymienionych opracowaniach.

Pierwszy rozdział zatytułowany po prostu *Socjalizm utopijny* stanowi właściwe wprowadzenie do lektury. Autorzy w skrótowny ale rzetelny i treściwy sposób prezentują czytelnikowi podłoże socjalizmu utopijnego w myśli europejskiej (wskazując takie nazwiska jak Morus, Campanella czy Rousseau) oraz genezę i podstawowe postulaty, takie jak m.in. krytyka kapitalizmu, stworzenie bezklasowego ustroju społecznego, opartego na braterstwie, sprawiedliwości i równości wszystkich ludzi, stworzenie lepszego ustroju gospodarczego poprzez powołanie centralnej instytucji planowania społeczno-gospodarczego, całościowe lub częściowe zlikwidowanie własności prywatnej oraz pomnażanie dobra wspólnego. W dalszej części autorzy zestawiają swoją tytułową ideę w kontekście Oświecenia i rewolucji przemysłowej, wskazując iż socjalizm utopijny jest w pewnym sensie rozwinięciem zasad postulowanych przez myślicieli Oświecenia. Ta nowa organizacja społeczeństwa, jaką był socjalizm, miała wyeliminować stosunki hierarchiczne zależności, wszelką społeczną wyższość oraz wszelką walkę konkurencyjną. Pierwszy rozdział ukazuje przede wszystkim tło historyczne, społeczne i polityczne na jakim wyrastała tytułowa idea. Autorzy w wystarczająco interesujący sposób uwydatniają to co było charakterystyczne dla jej rozwoju i kształtowania się nie tylko jako idei, lecz także jako ideologii, światopoglądu i ruchu społecznego. Wydaje się, iż powinno się poświęcić więcej miejsca tym kwestiom, lecz ze względu na minimalistyczny charakter publikacji, zdecydowano się jedynie na zarys tejże jakże szerokiej problematyki.

Następne rozdziały to już część szczegółowa książki. Pierwszym analizowanym filozofem jest Henri Saint-Simon. Punkt wyjścia stanowią zyciorys oraz ogólny zarys poglądów francuskiego socjalisty, który interesował się zarówno filozofią, jak i ekonomią, historią oraz gospodarką. Co ciekawe, za fundament swych tez stawiał prawo powszechnego ciężenia, a więc fizyka także leżała w orbicie jego zainteresowań. Można odnieść wrażenie, że w tym rozdziale autorzy za mało miejsca poświęcili filozofii społecznej Saint-Simona – opracowanie tej dziedziny nie jest w pełni zadowalające. Dość dużo stron zajmuje zarys poglądów na temat historii jako nauki, w porównaniu do wyżej wymienionej dziedziny – za dużo. Aczkolwiek przyznać należy, że jest szczegółowo ukazany. Francuz twierdził, że należy dążyć do stworzenia nowego społeczeństwa rządzonego przez ludzi pracy, bankierów i techników, postulował reorganizację produkcji i budowę doskonałego ustroju społeczne-

go, toteż większa część tego rozdziału oscyluje wokół tematyki industrializmu. Fakt faktem, społeczeństwo industrialne kreowane przez francuskiego myśliciela na idealne, można nazwać swoistą „utopią Saint-Simona”.

Trzeci rozdział poświęcony jest brytyjskiemu socjaliście – Robertowi Owenowi. Tak jak w powyższym przypadku, także i tutaj autorzy nakreślają szczegółowy życiorys oraz ogólny zarys poglądów filozoficznych i społecznych. Przy opisie światopoglądu Owena, zaznaczają, iż podlegał on wielokrotnym metamorfozom – na początku był materialistą, a później skierował się w stronę deizmu. W tej części nieco brakuje szczegółowego opisu owego procesu przemian w myśli Brytyjczyka – w gruncie rzeczy nie dowiadujemy się co miało wpływ na zmianę jego podejścia do świata. Co należy pochwalić, bardzo satysfakcjonujący jest podrozdział dotyczący krytyki społecznej. Owen krytykował wolną konkurencję, własność prywatną, wadliwy podział pracy, struktury klasowe, ubóstwo robotników i kapitalizm. Ten segment publikacji Michalina Kiecy i Łukasza Kleski został skrupulatnie opracowany. Brytyjczyk twierdził, że aby człowiek się zmienił, trzeba przebudować, a najlepiej stworzyć ustroj komunistyczny, toteż podrozdział zatytułowany po prostu *Komuna* jest najważniejszym i najdłuższym w trzecim rozdziale. Socjalizm utopijny Roberta Owena przejawiał się właśnie w chęci wprowadzenia ustroju komunistycznego (czyli wspólnoty ludzi pracy).

„Bohaterem” czwartej części pracy jest kolejny francuski socjalista – a mianowicie Charles Fourier. W tym przypadku podzielono rozdział bardziej dziedzinowo niż to miało miejsce u poprzednich filozofów. Tak więc poszczególne podrozdziały to: *Rys biograficzny*, *Krytyka cywilizacji*, *Metafizyka*, *Historiozofia*, *Koncepcja człowieka*, *Falanster*. Ten zabieg okazał się trafny i udany, sprawia iż myśl społeczno-filozoficzna Fouriera jest ukazana w bardzo przejrzysty i czytelny sposób. Francuski socjalista dość mocno krytykował swoją współczesność, nie odbierając jej tylko nacjonalistycznie, lecz ogólnie i cywilizacyjnie. Autorzy omawianej publikacji skupili się na rzetelnym opracowaniu myśli krytycznej i za to należy ich pochwalić. Solidnie została też przedstawiona metafizyka Fouriera. Takie pojęcia jak Bóg, Duch, Zasada to fundamenty każdej myśli filozoficznej – u Francuza jest to nader widoczne. Z kolei antropologia została w tym rozdziale potraktowana nieco pobieżnie, wydaje się iż można było jej poświęcić nieco więcej miejsca.

Jednakże najważniejszym elementem w myśli Fouriera jest koncepcja idealnej organizacji społeczeństwa opartego na wspólnotach tzw. „falansterach”. Tej problematyce jest poświęcony ostatni podrozdział książki. Francuski filozof obliczył, iż idealna

wspólnota ma składać się z 1620 osób, w tym 80 rodzin, 415 mężczyzn, 395 kobiet i reszty dzieci. Michalina Kieca i Łukasz Kleska dokonali dokładnego opisu i analizy falansteru – w możliwie najkrótszy sposób ukazali możliwie najwięcej detali w tej kwestii. Niestety, poważnym mankamentem jest istotna literówka w tytule ostatniego podrozdziału – zamiast „Falanster” zatytułowany został on „Falanestr”. Bardziej doświadczony adept filozofii od razu to ujrzy i poprawi, jednakże laik zostanie nieświadomie wprowadzony w błąd – niestety...

Czytelnicy posiadający bardziej malkontencki charakter na pewno zwróca w tej książce uwagę na brak zestawienia idei socjalizmu utopijnego z czasami dzisiejszymi. Z pewnością taka konstatacja przydałaby się i wprowadziłaby do treści nieco więcej pierwiastka twórczego od autorów – jednak tego zabrakło. W efekcie powstała praca odtwórcza, oparta na znanych już źródłach i znanych już opracowaniach.

Podsumowując, książka autorstwa Michaliny Kiecy i Łukasza Kleski pomimo wyżej wymienionych mankamentów pozostawia po sobie pozytywne wrażenie. Co prawda jest to bardziej streszczenie, niż podręcznik, bardziej książeczka niż książka, ale w pracy tej mamy to co być powinno – przyczyny powstania socjalizmu utopijnego, jego podstawowe założenia oraz czołowe nazwiska związane z ową ideą (Saint-Simon, Owen, Fourier). W niewielkiej objętości dokonano treściwego omówienia poglądów wymienionych socjalistów, wyznaczonych hasłami równości, sprawiedliwości, braterstwa, godności i dobrostanu dla całej ludzkości.

Damian Kutyla

Uniwersytet Rzeszowski, Polska